

HERITA PRESENTEERT

13 SEPTEMBER 2015

OPEN MONU MENTEN DAG

WWW.OPENMONUMENTEN.BE

Geachte lezer,

Het respect voor ons bouwkundig erfgoed is eindelijk een maatschappelijk gegeven. In dit kader werd HERITA opgericht, Vlaanderens nieuwe erfgoedorganisatie. Herita is er voor de erfgoedliefhebbers, erfgoedzorgers, Open Monumentendagmensen.

Veel mensen zoals, onze erfgoedminnende vereniging Berla, willen zich zinvol inzetten voor het plaatselijke erfgoed. Zij betekenen veel voor Herita, en omgekeerd. Vrijwilligers zijn de geknipte ambassadeurs van het erfgoed en verstevigen het draagvlak voor dat erfgoed.

De opeenvolgende Open Monumentendagen, waarvan Berla er ook een paar voor zijn rekening nam, waren van groot belang voor de samenleving om het ontdekken van onze monumenten.

Ook Meise bezit een aantal mooie monumenten waar wij fier op kunnen zijn. Echter ook een aantal pareltjes die weinig gekend zijn.

Daarom bieden wij met Berla de kans om enkele pareltjes te ontdekken.

Eerst bezoeken wij de **kerk van Meise** met zijn beroemde XVIde - eeuwse muurschilderingen. Deze hebben een uitzonderlijke artistieke en historische waarde. Na vele jaren kwamen ze in 1993 weer te voorschijn van onder een dikke latexverf. Restaurateurs van SUPPORT-SURFACE hebben gedurende zeven maanden met ongelooflijk veel geduld zeer hard gewerkt om deze opdracht tot een goed einde te brengen. Sommige delen zijn onherroepelijk verloren of bij vroegere testen voor restauratie hopeloos verknoeid.

Ter confrontatie met de muurschildering in de kerk bezoeken wij **het Chiroheem** met de muurschildering van JAN BEEKMAN, beroemde hedendaagse kunstschilder. Deze stelt het moderne equivalent voor van de verrijzenis volgens het nieuwe testament.

Daarna kan je richting Wolvertem voor een bezoek aan het **OUDE TRAMSTATION**. Dit voormalig tramstation aan de Stationstraat was een station op de lijn 916 (Grimbergen-Meise-Londerzeel). Het betreft hier een origineel bewaard en zeldzaam geworden voorbeeld van een klein stationsgebouw van de tweede generatie (periode 1890-1906).

Het is een type-gebouw en werd opgericht volgens een typeplan waardoor het vroeger veelvuldig voorkwam op het Belgische buurtspoorweganet. Het tramstation werd in 1997 beschermd als monument en mooi gerestaureerd door arch. Wijns en biedt nu onderdak aan de kunstgalerie WOMA.

Het hoogtepunt zal het bezoek zijn aan de pas **ontdekte muurschilderingen in de kerk van Oppem**. In 2008 werd er bouwhistorisch onderzoek verricht door Johan Grootaers (bouwhistoricus) die wees op de aanwezigheid van een oudere 14de eeuwse kerktoren in houten vakwerktechniek, verscholen binnen de 16de eeuwse bakstenen toren. Ook werd er melding gemaakt dat in het kerkinterieur nog het laat middeleeuws pleisterpakket aanwezig was, mogelijk met wandschilderingen.

In de winter van 2012 kwamen reeds enkele belangrijke fragmenten te voorschijn in het noorderschip en hoogkoor. Het ging om voorstellingen van heiligenfiguren. In 2013 volgde de ontdekking van een Sint Kristoffelfiguur ter hoogte van het doksaal. Conservator Jan Verbeke stootte later op een indrukwekkend ensemble van zeer zeldzaam laatmiddeleeuwse muurschilderkunst, uniek in Vlaanderen. De conservator zal met graagte meer uitleg verschaffen tijdens de Open Monumentendag.

Als vijfde locatie krijgt u nog een stevige portie **kunst in de kerk** van Rossem, georganiseerd door de kerkfabriek van Rossem.

Tot daar ons programma voor de Open Monumentendag.

Berla zal heel blij zijn om U als bezoeker te mogen ontvangen op een van de voorgestelde sites. Wij staan op de verschillende sites voor U ter beschikking van 10 tot 18 uur.

Peter J.H. Carrière

Verantw. OMD

Als eerste locatie kan u op de open monumentendag een bezoek brengen aan de Sint-Martinuskerk van Meise.

Volgende artikel is een samenvatting door Jef De Cuyper van enkele gepubliceerde artikels omtrent de muurschilderingen in de kerk van Meise.

Bij de inhuldiging van de gerestaureerde tempera's schreef de parochieploeg volgende tekst:
Tussen 1590 en 1600 bekostigde Christoffel d' Assonleville de muurschilderingen in het linker en rechter transept van de kerk, ter nagedachtenis van zijn ouders Jean d' Assonleville en Gilette De Prets. Men vertelt dat Christoffel d' Assonleville financieel bijgedragen had tot de moord op Willem De Zwijger in 1584.

Om zijn zielenheil af te kopen, zou hij opdracht gegeven hebben om de muurschilderingen aan te brengen.

Later, ten tijde van de restauratie rond de jaren 1650, zouden ze overschilderd geweest zijn omdat de stijl en de taferelen niet pasten bij de barokaltaren die er werden aangebracht.

Bij reiniging en herstellingswerken aan de kerk rond 1890 werden de muurschilderingen herontdekt en gerestaureerd door Jozef Middelcer, leerling van Frans Meerts.

In 1692 werden deze kunstwerken opnieuw overschilderd, met een grijze latexlaag. Men achtte ze waardeloos en niet meer passend bij de tijd. Dertig jaar later hebben zes gespecialiseerde vaklui gedurende zeven maanden aan de restauratie gewerkt. In november 1993 werden de gerestaureerde muurschilderingen ingehuldigd. Dit zijn geen fresco's, wel tempera's. Fresco's zijn muurschilderingen op een vochtig medium zoals nat pleisterwerk. Tempera's daarentegen worden aangebracht op een droge ondergrond van krijt of gips. In de linker kruisbeuk worden verschillende taferelen afgebeeld uit het leven van Maria. Centraal: de Dood (Dormitio) en helemaal bovenaan: de Tenhemelopneming van Maria. De Latijnse term Dormitio (in slapen) duidt op het geloof dat Maria na haar dood ten hemel werd opgenomen. Dormitio en Tenhemelopneming gaan samen. Links onder ziet men de Aanbidding van het kerstkind door de herders" en onderaan rechts de Blijde Boodschap. Men ziet tevens de schenkers afgebeeld: de edelman en zijn echtgenote, geknield en omringd door hun kinderen. Sommige taferelen zijn duidelijk geïnspireerd door werken van Hugo Van der Goes : "de dormitio van Maria" (Groeningemuseum Brugge) en "de aanbidding door de herders" (Portinari triptiek Uffizimuseum Firenze). In de rechter kruisbeuk boven het Sint-Jozefbeeld, waar vroeger het St-Martinusaltaar stond, is "Het Laatste Oordeel" afgebeeld met onderaan links : "de heilige Hubertus" (zwaar beschadigd) en onderaan rechts : de patroonheilige van de parochie, St-Martinus van Tours, allicht van latere datum en duidelijk geïnspireerd door de St-Martinus van Antoon Van Dijck (1618) in de kerk van Zaventem. De vermoedelijke schilder is Jasper Van der Schueren, die leerling zou geweest zijn van Barend van Orley (1487? - 1541), hofschilder van Margaretha van Oostenrijk en van Maria van Hongarije. Van Orley heeft in Meise gewoond in wat wij nu de Amelgemolen noemen.

Toespraak A. Berghmans bij de inhuldiging van de gerestaureerde tempera's

Toen ik in 1975 als kersverse inspectrice in dienst kwam van het Bestuur van Monumenten en Landschappen, was mijn eerste opdracht het restauratiedossier van de muurschilderingen in de Sint-Martinuskerk te Meise. Hieruit moet u niet afleiden dat het dossier 18 jaar op mijn bureau gelegen heeft. Het probleem was complex, voorstudie was noodzakelijk en het werk vereiste gekwalificeerde restaurateurs. De administratieve weg was lang en met veel hindernissen. Uiteindelijk zijn we dank zij een goed samenwerkingsverband toch tot het resultaat gekomen dat u vandaag kan bewonderen. Het was de kerkfabriek die in 1975 bij mijn bestuur het initiatief nam tot de restauratie. Zij stelde ons toen namelijk de vraag of de overschildering van de muurschilderingen weer weggenomen kon worden en of dit werk dan ook gesubsidiëerd kon worden. Amper 13 jaar tevoren waren ze bedekt met een latexlaag. Dit had luid protest uitgelokt bij de monumentenzorgers, maar het kwaad was geschied. De omstandigheden waarin de overschildering gebeurde zijn bekend: de muurschilderingen waren in zeer slechte toestand en men wanhoopde voor de restauratie. Maar dit vergoelijkte de zo radicale ingreep niet, die zoals thans bevestigd is, heel wat schade en verlies op de schilderingen zou teweeg brengen. Het was daarom niet onmiddellijk evident dat nu ook nog een belangrijke som gemeenschapsgeld moest besteed worden aan de vrijlegging. Maar de kerkfabriek liet niet af. Vooral de toewijding en de vastberadenheid van de heer Noppen, schatbewaarder, wil ik hier in het bijzonder gedenken.

Constant Noppen spreekt :

Zo ontstond langzaam aan een goodwill binnen de betrokken administraties om het werk tot een goed einde te brengen. Nadat er meerdere vooronderzoeken gebeurd waren stond vast dat de latexoverschildering kon verwijderd worden en dat de toestand van de onderliggende schildering op de geteste plaatsen bevredigend was. De schilderingen waren met andere woorden nog "restaureerbaar". Dit was niet zo evident, want zij hadden al een bewogen geschiedenis achter de rug. Toen het interieur van de kerk in de vorige eeuw gerestaureerd werd waren er geen muurschilderingen zichtbaar. Pas in 1861 kwamen er kleuren aan het licht doorheen de afbladerende kalklagen die er overheen gezet waren. In heel de kerk ontdekte men op de gewelven geschilderd rankwerk met bloemen, en ook de sluitstenen en de gewelfribben waren oorspronkelijk versierd. Op de kolommen van het schip vond men Christus en de twaalf apostelen. Naast het zijaltaar links in het noordertransept waren delen zichtbaar van een familieportret, zoals in de documenten beschreven staat. Het was de periode waarin er een grote belangstelling voor muurschilderingen ontstond. Zij werden meestal gedocumenteerd en zo mogelijk gerestaureerd. De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen kwam ter plaatse en zorgde ervoor dat de gewelfschilderingen van het koor in 1864 gerestaureerd werden door Meerts. Een profrestauratie van een apostelfiguur door Dauge werd negatief beoordeeld en daar bleef het dan ook bij. In 1868 werd er opnieuw gekalkt en de schilderingen verdwenen weer uit het zicht.

Pas toen in 1895 de zijaltaren in het transept afgebroken werden om door de huidige neogotische te worden vervangen, werd de aard en de omvang van de oude muurschilderingen duidelijk.

Slechts 3 taferelen waren herkenbaar : aan de Noordkant de dood van Maria en de Annunciatie; aan de zuidkant het laatste Oordeel. Zij werden gedateerd rond 1600. Volgens het rapport van de commissieleden Devriendt en Van Ysendyck waren de schilderingen in slechte toestand.

Ik citeer : "... elles ont beaucoup souffert, plusieurs parties sont indéchiffrables, mais l' ensemble est intéressant. A notre avis, elles méritent une restauration sérieuse." En zo geschiedde.

François Meerts die de gewelfschilderingen van het koor gerestaureerd had was inmiddels overleden. Daarom werd er beroep gedaan op diens leerling Middelmeer om het geheel te restaureren en te vervolledigen. Middelmeer legde de oude schilderingen vrij. Hij schilderde een volledig nieuw tafereel aan de Noordkant, namelijk de geboorte van Christus, en aan de Zuidzijde de H. Martinus te paard. Ook op het tafereel van het Laatste Oordeel, moesten grote partijen vernieuwd worden. Hij restaureerde de oude restanten naar best vermogen. Dit betekent onder meer dat hij grote partijen overschilderde, zoals toen gebruikelijk was. Over het resultaat was men in ieder geval tevreden.

De Noordzijde was volledig aan Maria gewijd, die daar ook vereerd werd.

Aan de Zuidzijde domineerde zoals vanouds het Laatste Oordeel, dat de gelovige iedere dag aan zijn sterfelijkheid moest herinneren.

Het geheel werd aan weerszijden nog vervolledigd met een neogotische textielimitatie die de oude schilderingen inkleedde, en de achtergrond vormde.

Koor van de kerk met muurdecoraties :

Het is begrijpelijk dat de muurschilderingen nadat zij wegens hun slechte toestand in 1962 opnieuw overschilderd waren, een kwetsbaar gegeven vormden waarvoor gespecialiseerde restaurateurshanden noodzakelijk waren. Wat het resultaat is van een gelukkig kleine ingreep door ongeschoolden, zal u rechts op het tafereel van Sint-Hubertus altijd blijven zien: op één strook is alle verf verdwenen en is nog slechts de ondertekening bewaard. Hier werd een te sterk middel beproefd om de schildering vrij te leggen.

De firma Support-Surface , onder leiding van Bernard Delmotte en Jan Delbeke, die het nu bijna voltooide werk kreeg toegewezen, heeft de restauratie uitgevoerd volgens de regels van de kunst, met grote zorg en inspanningen, en zeer gewetensvol. Toen buiten alle verwachtingen bleek dat het linker tafereelvlak voor de overschildering ook nog eens over het grootste deel geëffend was door een plamuurlaag, hebben zij deze hindernis met goed gevolg en extra lange dagen werk, genomen.

Zij verdienen voor hun prestatie onze welgemeende gelukwensen.

Het gemeentebestuur dat uiteindelijk het bouwheerschap van de werken op zich genomen heeft en de kerkfabriek, verdienen alle lof voor hun initiatief.

De Sint-Martinuskerk van Meise heeft haar muurschilderingen terug dank zij de inspanningen van vele mensen. In het bijzonder wil ik hier de heer Goedleven en mevrouw Buyle van het bestuur vermelden, die de werken vanop iets verdere afstand daadwerkelijk behartigd hebben, en ook het Instituut voor het Kunstpatrimonium, in de persoon van mevrouw Masschelein en de heer Schudel, die ons met gespecialiseerde adviezen hebben bijgestaan.

Het Bestuur Monumenten en Landschappen heeft de vrijlegging van de schilderingen steeds aangemoedigd. Kerkgebouwen waren van in de Middeleeuwen tot diep in de XIXde eeuw immers steeds beschilderd : in het wit of met kleuren, met figuratieve of met decoratieve motieven, maar nooit was het blote parement in zicht.

Restaurateurs aan het werk :

Dat was de staat van de ruwbouw. Omdat de beschildering van de kerkgebouwen in het algemeen lange tijd ondergewaardeerd is geweest, ook door kunsthistorici en door architect-restaurateurs, zijn er tijdens restauratiewerken vanaf het midden van de XIXde eeuw heel veel schilderingen verloren gegaan.

In deze kerk waren bijvoorbeeld – zoals reeds gemeld – ook de gewelven en de zuilen van decoratieve en figuratieve schilderingen voorzien. In een periode waarin men liever blote natuursteen en baksteen zag heeft men genadeloos al het pleisterwerk inclusief de beschildering weggekapt. Daarom is het belangrijk dat deze muurschilderingen weer vrij gelegd zijn, namelijk als één van de schaarse resten die ons nog een weliswaar beperkte maar toch oorspronkelijke kijk geven op het verleden.

De schilderingen kunnen nu ook bestudeerd worden en zullen ons wellicht nog veel leren.

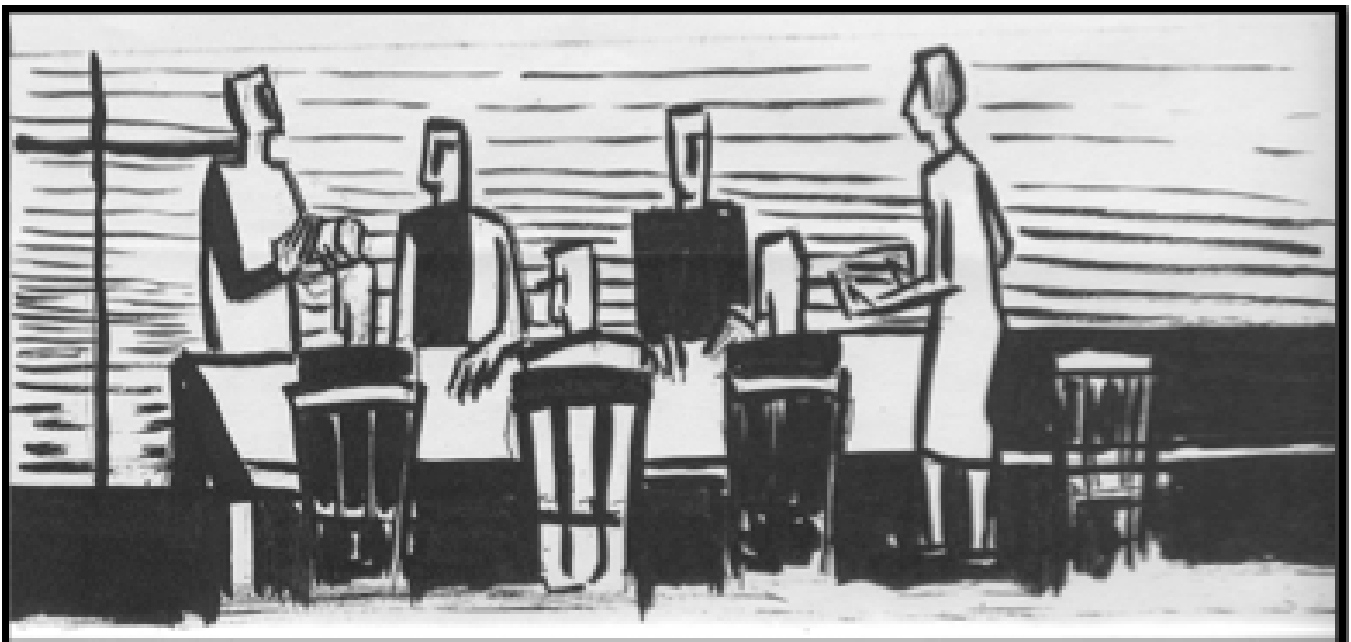
A.Berghmans, Meise 12 september 1993.

Als tweede locatie kan u op de open monumentendag een bezoek brengen aan het chiroheem in de Krogstraat te Meise.

Bij de bouw van het Chiroheem voorzag Herman Boon pr. elk lokaal van prachtige religieuze kunst, uitgevoerd door toen hedendaagse, jonge en oudere kunstenaars.

In Jeugdclub Knodde is een van de religieuze kunstwerken verdwenen onder een laag mortel. **"Het Laatste Avondmaal"** toonde in zwart - wit de twaalf apostelen met Jezus die bediend worden door Maria. De schetsen van onze proost ter voorbereiding ervan, zijn gered uit de archieven van de Chiro (gedeponeerd in het parochie-archief). Het zou prachtig zijn als een van onze kunstenaars deze muurschildering herschildert. Wie doet dit voor onze jeugd in onze parochie?

Wie waren die twaalf apostelen in die periode ? Het schilderij stond op de muur van het lokaal van de aspirant - leiders. Volgens mij waren dat : Jan Bogaerts, Roger Cooreman, Jos Van Nieuwenhuyzen, Raf Meyskens, Jef De Cuyper, Frans Heyvaert, Oscar Wellens, Jef Van Gompel, Wilfried De Goeyse, Jean Potums, Hugo Ooms en Paul Van de Velde.

Het vlaggenschip is zeker de muurschildering van "**Het Laatste oordeel**" volgens het Nieuw Testament - **God is Liefde** - in het leiderslokaal. Herman Boon pr. kon de jonge **Jan Beekman** overhalen

om dat uit te voeren. Het is monumentaal en verdient zeker aandachtige bescherming. Jan Beekman heeft het ondertussen gemaakt in Amerika en deze muurschildering kreeg zo een onschatbare waarde. (www.Beekman-foudation.com) Het biedt een antwoord op de afschrikwekkende oude muurschildering in de St.-Martinuskerk volgens het Oud Testament : **de vergelding.**

Herman Boon pr. vertelde daar zelf over :

Mijn vriend de dichter Kamiel Van Cauwenbergh schilderde in het Kerelsheem een Lieve Vrouw op glas en bij de Aspiranten "Het Laatste Avondmaal" op de witte muur .

Maar dan denk ik terug aan het schilderij, dat heel mooie werk van Jan Beekman in het leidersheem. Het vertelt over de mens zonder gezicht, een naamloze, onpersoonlijke mens, die meer en meer een gezicht krijgt, mens wordt, een persoon in de gemeenschap, niet zomaar verdwenen in de massa. Volop mens worden, volop persoon, persoonlijk bemind door God. Elke mens bemind door God : dat wou deze muurschildering vertellen. Ik was dan ook geschrokken, toen ik een tijdje geleden in de krant las van de brand in het heem en de beschadiging van die muurschildering.

Jef De Cuyper

Als derde locatie kan u op de Open Monumentendag een bezoek aan het OUDE TRAMSTATION in Wolvertem.

Dit voormalig tramstation aan de Stationstraat was een station op de lijn 916 (Grimbergen-Meise-Londerzeel).

Het betreft hier een origineel bewaard en zeldzaam geworden voorbeeld van een klein stationsgebouw van de tweede generatie (periode 1890-1906). Het is een type-gebouw en werd opgericht volgens een typeplan waardoor het vroeger veelvuldig voorkwam op het Belgische buurtspoorwegennet.

Het hoofdblok (bureau en woning) bestaat uit twee traveeën en twee bouwlagen met daarop aansluitend en in het verlengde een lager gebouwtje (magazijn), eveneens in twee traveeën. De traveeën worden geaccentueerd door dieperliggende vakken omlijst door lisenen (licht decoratieve uitmetseling in de vorm van een verticale band. De liseen vormde het kenmerk van de Lombardische en Rijnlandse bouwstijl. Oorspronkelijk kwam de liseen overeen met de klassieke pilaster, ook in verhouding. Na 950 verliest zij haar voetstuk en koplijst en wordt meer gerekt. Onderling worden de lisenen verbonden door grote rondbogen.) en horizontale muizentandlijst. De getoogde (een muuropening overspannen door een toog met een cirkelsegment zoals bij romaanse friezen, waarvan de bogen uit een stuk zijn gehakt) geveldoorbrekingen worden omkaderd door hoger liggende bakstenen omlijstingen die aansluiten op een horizontale zone met omlijste vakken tussen beide verdiepingen. Overkragend zadeldak met platte pannen.

Het plan gekend onder nummer (38/4481) werd goedgekeurd door de raad van bestuur op 23.04.1896

Het gebouw werd afgewerkt op 14.08.1896 door aannemer Max Minet uit Schaarbeek voor de som van 11 147 oude Belgische frank. Het omvatte een bureau, een wachtzaal eerste klasse en tweede klasse. Een woongedeelte met twee slaapkamers en een zolder. Het gebouw werd bewoond door de heer Briou ambtenaar bij de NMVB.

Het tramstation werd in 1997 beschermd als monument en mooi gerestaureerd door arch.Wijns en biedt nu onderdak aan de kunstgalerie WOMA.

Bronnen

- Brochure Berla over vervoer
  - Inventaris Bouwkundig erfgoed
  - Bouwkunde Hasslinghuis - Janse
- Peter J.H. Carriere - Verantw. OMD

Als vierde locatie kan u op de open monumentendag een bezoek brengen aan de Sint-Stefanuskerk in Oppem

Tekst van Marjan Buyle en Johan Grootaers

Uit een uitgave van M & L nr. 34/4 : juli-augustus 2015.

De restauratie van de Sint-Stefanuskerk in Oppem :

Bouwhistorisch onderzoek :

In 2008 werd door Johan Grootaers een bouwhistorisch vooronderzoek uitgevoerd ter voorbereiding van de restauratie van de Sint-Stefanuskerk. De buitenrestauratie werd gerealiseerd in 2012-2013.

Uit onderzoek is gebleken dat er binnenin de kleine bakstenen westertoren uit het begin van de 16e eeuw een veel ouder, wellicht 14de eeuws, vakwerkstructuur verborgen zit die wijst op een voormalige toren in geleemd stijl-en regelwerk. Kerktoerenfragmenten in hout in deze streek van Vlaanderen zijn uiterst zeldzaam.

De laat-middeleeuwse dorpskerk met een eenbeukig schip en rechthoekig koor zoals die nu bekend is werd opgetrokken omstreeks 1500.

Het schip is verlicht door een drietal grote spitsboogvensters waarvan het maaswerk nu verdwenen is. Een noordelijk spitsboogvenster werd later toegevoegd.

In het interieur is een monumentale witstenen laatgotische bogenstructuur ter hoogte van het doksaal frappant.

Er zijn bouwsporen die er op wijzen dat het schip niet overwelfd was maar afgedekt was met een houten zoldering op korbeelstellen. Ook in de kapstructuur van het hoogkoor zijn er concrete aanwijzingen dat het plafond een beschoten houten spitsboogton was.

Op het eind van de 17de eeuw werd dit middeleeuws plafond vervangen door een stucwerkdecoratie met fraai rankwerk zoals dat nu bekend is.

Op dat ogenblik werd ook een zuidersacristie toegevoegd. Op de buitengevel ervan is originele geschilderde baksteenimitatie aangetroffen. De huidige steekboogvensters van het hoogkoor dateren uit de eerste helft van de 18de eeuw en vervangen voormalige spitsboogvensters. Het kerkmeubliar dateert grotendeels uit de tweede helft van de 18de eeuw.

Naar aanleiding van het nu lopende vooronderzoek naar muurschilderingen hebben conservator/restaurateur Jan Verbeke en zijn team aanwijzingen gevonden in het muurpleisterwerk dat de muurschilderingen wellicht ouder zijn dan de kerkbouw van ca. 1500.

De laatgotische bogenstructuur ten westen zou een laatgotische toevoeging kunnen zijn van een oorspronkelijke mogelijks oudere 15de eeuwse zaalkerk. Meer doorgedreven bouwhistorisch onderzoek is aan de gang en zal gekoppeld worden aan het materiaaltechnisch en iconografisch onderzoek van de muurschilderingen.

Vondst van middeleeuwse muurschilderingen:

Bouwhistorisch onderzoek :

Een uitgebreid vooronderzoek van de middeleeuwse pleisterlagen bracht tal van restanten van muurschilderingen aan het licht. Ze zijn aangebracht in twee boven elkaar liggende registers en tonen een groot aantal populaire middeleeuwse heiligen. Bij het betreden van de kerk, onmiddellijk links, gedeeltelijk doorsneden door het latere orgeldoksaal, staat meteen ook het best bewaarde tafereel : de jacht van Sint-Hubertus. Een opvallend jonge heilige zit geknield voor het hert dat een kruisbeeld tussen zijn gewei draagt. Van dat kruisbeeld is omwille van het doksaal enkel het onderste deel nog te zien. Vreemd genoeg is Hubertus niet alleen vergezeld van zijn paard en van jachthonden, maar ook van twee gehalsbande windhonden, die zeer raak en levendig geschilderd zijn. Het kleurenpalet van dit tafereel is beperkt tot gele en rode aardekleuren. Links hiervan is een andere voorstelling, die echter zwaar beschadigd is.

Het gaat vermoedelijk om de marteling van de heilige Adrianus, waarbij zijn ledematen worden afgehakt. Boven het huidige doksaal, op het bovenste deel van de muur, staat een grote voorstelling van de heilige Christoffel. Het tafereel is zeer fragmentair bewaard, al herkent men nog duidelijk het hoofd van de heilige en het Jezuskind dat hij op zijn schouders over de rivier draagt.

Traditioneel wordt dit tafereel zeer groot (Christoffel was een reus !) afgebeeld aan de inkom van de kerk op een duidelijk zichtbare plaats, omdat het belangrijk was dat de gelovigen deze heilige elke dag zagen, om zo beschermd te zijn tegen een schielijke dood, dat wil zeggen een dood zonder " christelijke " voorbereiding in de vorm van bijvoorbeeld een laatste biecht.

In het koor op de linkermuur staan vijf heiligen, waarvan er enkele spijtig genoeg door de latere vergrotingen van de ramen " onthoofd " zijn : van links naar rechts zien we de bijna levensgrote figuren van een bisschop, de heilige Egidius, de heilige Catharina van Alexandrië met de draak onder haar voeten, de heilige Stefanus die door een beul met pijlen doorschoren wordt en de heilige Michael (?) in volledige wapenrusting met de duivel onder zijn voeten.

De heiligen zijn naast elkaar afgebeeld op een heuvelachtige ondergrond, zonder enige onderlinge connectie, en ze zijn netjes afgeboord door een zwarte band. Naast de gele en rode aardekleuren van de Hubertusvoorstelling zijn hier ook (kool)zwart en groen gebruikt. Op de tegenoverliggende muur herkennen we onder andere de heilige Victor met de molen. Ondertussen werden nog andere heiligenfiguren, in al of niet herkenbare stand, blootgelegd in de rest van het kerkinterieur. Op vraag van de restauratie-architect Dirk Geeroms werden de vondsten ingetekend op een opstand van de kerk, om een beter zicht te krijgen over de plaats die ze innemen in het geheel en om een afweging te kunnen maken welke fragmenten eventueel zichtbaar kunnen bewaard worden, zonder afbreuk te doen aan de organisch gegroeide 18de eeuwse aankleding van het interieur. De vondst van deze muurschilderingreeks is zonder meer merkwaardig en zeldzaam te noemen.

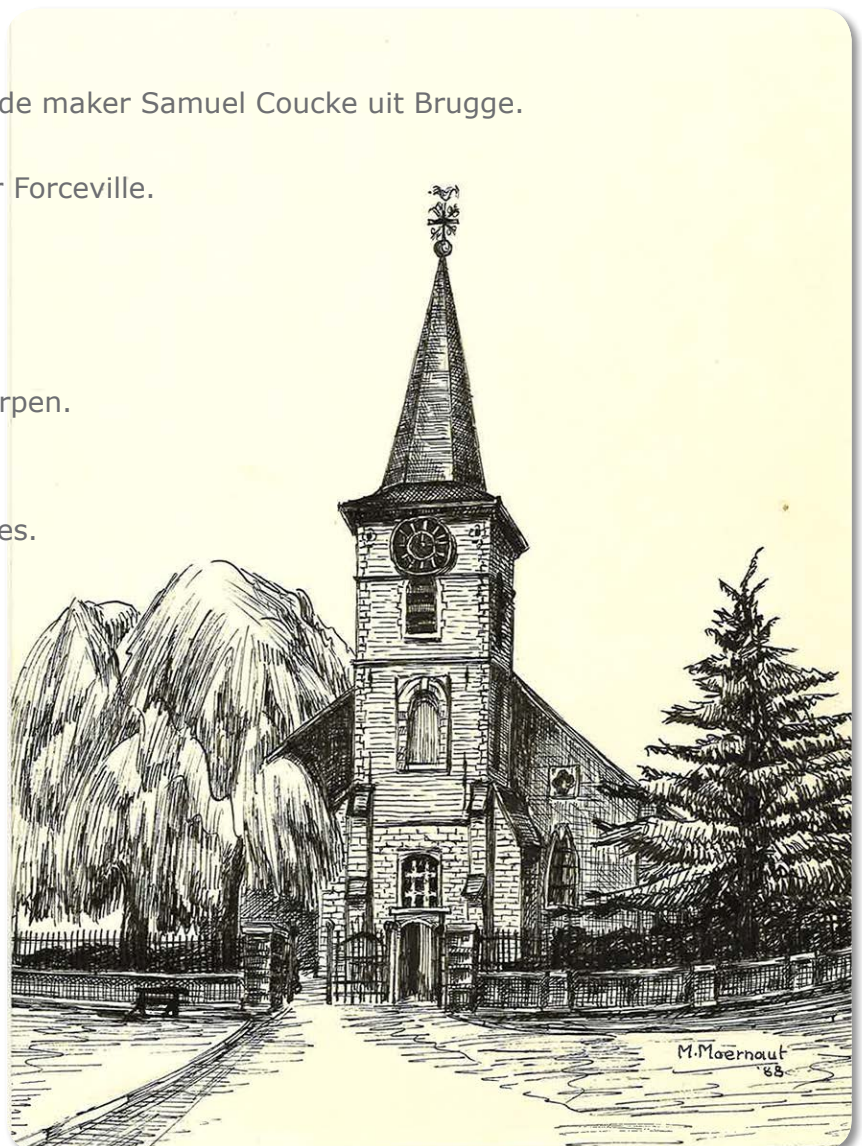
Voor de uiteindelijke identificatie van alle voorgestelde figuren en een nauwkeurige datering is echter meer kunsthistorisch onderzoek nodig. Het is nu al wel duidelijk dat deze configuratie van zoveel heiligen in een vrij kleine dorpskerk uniek is. Hoe moet het nu verder met de binnenrestauratie van de kerk, die voor de huidige restauratie bestond uit een vrij " homogeen " 18de eeuwse ensemble van altaren, zijaltaren, lambrisering met ingewerkte biechtstoelen, grotere ramen en stucwerkplafonds ? Dit is een probleem dat zich vaker stelt wanneer in een kerkinterieur met een lange geschiedenis restanten gevonden worden van vroegere afwerkingen en decoraties. De vondsten veroorzaken een soort van euforie - en terecht - , maar de erfgoedconsulenten staan voor de moeilijke opdracht om afwegingen en aangepaste restauratieopties te overwegen in het belang van het monument, omdat ook de andere aankleding van het interieur hun waarde hebben. Het wordt een moeilijke evenwichtsoefening.

En last but not least krijgt u op de Open Monumentendag nog een stevige portie **kunst in de kerk** van Rossem, georganiseerd door de kerkfabriek van Rossem.

- De kunstschaten en de kunstenaars die ze gemaakt hebben.
- Rossemse kunstenaars die vandaag nog religieuze kunst maken.
- Enkele verborgen parels uit de kerk.
- Het waarom van de klassering van de kerk en van het orgel.
- De plannen van de kerk anno 1872.
- De prachtige glasramen uit 1874 en de maker Samuel Coucke uit Brugge.
- Het oude orgel uit 1744 en de maker Forceville.
- Enkele beelden uit de 16de eeuw
- Prachtige gewaden uit de sakristie.
- Gouden, zilveren en koperen voorwerpen.
- Wat is er voor de kinderen?
Een opvang met spelletjes en drankjes.
- Catering?
Verzorgd door Adelin De Bondt

Heb je ook een hart voor erfgoed?

Vind je ook dat de zaken van gisteren niet mogen verloren gaan?

Dat ze tenminste bewaard en doorgegeven moeten worden?

Dat het nuttig en interessant is ze veilig te stellen, bekijken, bestuderen en iets bij te leren?

Wil je ook iets lezen of bekijken dat je je van vroeger herinnert of dat al vele generaties geleden hier voorviel?

Wel, dat is nu nét waar we ons met Berla voor inzetten...

In deze gemeente zijn wij de vereniging die dit alles in goede banen probeert te leiden.

Onze VZW heeft sinds 1983 een belangrijk archief en een behoorlijke bibliotheek opgebouwd over het wie, wat en hoe in Meise, Oppem en Wolvertem.

En we leren nog constant bij.

Regelmatig komen er nieuwe zaken boven water waar wij nog van opkijken.

Niet in het minst ook door de giften van inwoners die hun oude documenten en stukken over deze gemeente liever veilig bewaard weten dan ze naar het containerpark te zien vertrekken...

Interesse?

Altijd welkom om iets op te zoeken of een handje te komen toesteken.

Maar je kan ons ook al steunen door gewoon eerst lid te worden van onze kring. Je ontvangt dan info via onze nieuwsbrief, uitnodigingen voor onze praatcafés (iedere maand met een andere spreker), kortingen op onze activiteiten en uitstappen, toegang tot ons archief, enz...

Hoe?

Schrijf € 20 over naar rekeningnummer BE80-7380-4197-7477 voor het lidmaatschap 2015.

Of beter nog: wees een steunend lid vanaf € 40 en dan kom je in onze erelijst in december 2015.

In de melding graag jouw email-adres (of jouw postadres), dan zorgen we dat je ook op de verzendlijst van info en uitnodigingen staat.

Mogen we op jouw steun rekenen? Ons contacteren kan door:

ofwel een briefje naar BERLA VZW - Brusselsesteenweg 44 bus 1 - 1860 Meise

(of geef het af aan iemand van de bibliotheek, die bezorgen het ons dan wel)

ofwel een mailtje naar erfgoedberla@live.com

Een degelijke werking van onze VZW garanderen, het kost allemaal handenvol geld.
En het lidgeld alleen dekt deze kosten natuurlijk niet.
Daarom zijn we onze sponsors, die ons financieel en logistiek willen steunen, zeer erkentelijk.

Interesse om ons gezamenlijk erfgoed ook een hart onder de riem te steken?
Of gewoon te tonen dat je de doelstelling van onze kring een warm hart toedraagt?
Neem dan gerust contact op met ons via erfgoedberla@live.com

Als sponsor word je een heel jaar lang op onze website, in al onze publicaties en in al onze nieuwsbrieven vermeld. En die hebben momenteel een oplage hebben van meer dan **1000 emailadressen**.

Bijkomend worden er tot **300 papieren exemplaren** van dit alles bij vrije beroepen, rusthuizen, culturele centra, in het gemeentehuis en bibliotheek enz. verspreid.

Vanaf een sponsoring van € 100 is de sponsor vrij om een banner of een reclamebord op een van onze jaarlijkse evenementen te zetten. We vragen wel dat de sponsor dan zelf instaat voor de plaatsing. En ter info: tijdens het jongste evenement in Oppem waren er ongeveer **2.000 bezoekers!**

Als kers op de taart kan bij sponsoring vanaf € 100 de opmaak gratis door onze graficus gedaan worden, wordt er ook een rechtstreekse doorklikmogelijkheid of QR naar jouw eigen website voorzien.

Voor de kleinere kaders moet je zelf een in te scannen lay-out of een elektronische versie te bezorgen.

We leveren natuurlijk een betalingsattest af dat je voor inbreng in de algemene onkosten van jouw bedrijf kan gebruiken.

**SPONSORS
GEZOCHT**

Tuïmachines
DUBOIS

onderhoud & herstelling
verkoop & verhuur
0477 58 52 33

Stwg op Aalst 71, 1745 OPWIJK
open: dinsdag tot vrijdag van 13u tot 18u
zaterdag van 10u tot 12u

VanOssel

Keukens, badkamermeubelen & inbouwkasten

Wilgenlaan 17 bus1
1861 Wolvertem (Meise)
Tel: 02/269.91.02

E-mail: van.ossel.keukens@telenet.be

www.vanosselkeukens.be

Galerij Artemis

Heidestraat 12 - 1861 Wolvertem

Verkoop en aankoop van antiek & kunst.
Groot aanbod van regionale, nationale en
internationale schilderijen.

O.a Edwin Ganz (Meise) en Karel De Bauw (Asse)

Voor afspraak: 0478 69 55 30

*speciaalzaak sinds 1912
voor alcoholische dranken,
rookwaren en geurlampen*

HUIS WILLEMS

**Sint-Amandstraat 9
1853 Strombeek-Bever**
tel. 02.267.78.90

en beiaard
TAVERNE - RESTAURANT

keuken open van 12u tot 22u - woensdag gesloten - open op feestdagen

Brusselsesteenweg 48 - 1860 Meise - 02 269 70 04

Banden ROELANTS
ceva tyre network

E-mail: info@bandenroelants.be
www.bandenroelants.be

Merchtemsesteenweg 62
1861 Wolvertem (Meise)
Tel: +32 (0)2 269 11 99
Fax: +32 (0)2 269 62 11

Klassieke en moderne sierpoorten
Industriële poorten en afsluitingen
Tuinafsluitingen
Geautomatiseerde poorten
Parlofonie en videofonie
Toegangscontrole en camerabewaking

Gratis offerte
02 270 49 62

www.poortcenter.be

Wil je deelnemen aan één van onze werkgroepen? Wil je zelf een werkgroep oprichten rond een bepaald thema? Laat het ons weten door het formulier in te vullen op: <http://goo.gl/VrNPCy>

Bezoek onze Facebook pagina,
je vindt ze op <https://www.facebook.com/erfgoedberla>

Interesse?

Je kan het formuliertje met je kandidatuur met de post sturen
of deponeren in de brievenbus Brusselsesteenweg 44 bus 1 aan de BIB te 1860 Meise.

Naam: _____ GSMnr: _____

Straat: _____ Nr: _____ Te: _____

Email: _____ @ _____

Losse medewerker? ☐	Vaste medewerker? ☐	Sponsoring? ☐	Website maken? ☐
Facebook maken? ☐	Foto's nemen? ☐	Archiveren? ☐	Brochure maken? ☐
Foto's scannen? ☐	Weblog maken? ☐	Organiseren? ☐	Teksten schrijven? ☐
Deelnemen vergaderingen? ☐	Documenten inscannen? ☐	Gewoon meehelpen? ☐	Rondleiding geven? ☐

Hieronder vind je misschien werkgroepen waar je bij wil aansluiten?

Algemene werkgroepen

- Archivering: Historisch archief
- Archivering: Inzamelen en digitaliseren
- Archivering: Kunstschaten
- Archivering: Verenigingsleven
- Marketing en vormgeving
- Tijdschrift en nieuwsbrief
- Praatcafé
- Organisatie evenementen
- Familiekunde
- Archeologie
- Toponiemen
- Monumentenzorg
- VZW Rechtspersoon
- ICT
- Contact met andere gemeentes
- Subsidiëring
- Fondsenwerving

Werkgroepen rond specifieke onderwerpen

- Familie Bulthé (Vliegtuigbouwers)
- Vrije radio's
- IJskelders
- Zelf een werkgroep voorstellen

Omschrijving _____

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Werkgroepen rond de verschillende leefgemeenschappen

☐ Amelgem	☐ Nerom
☐ Eversem	☐ Oppem
☐ Hasselt	☐ Rossem
☐ Imde	☐ Sint-Brixius-Rode
☐ Limbos	☐ Slozen
☐ Meise	☐ Westrode
☐ Meuzegem	☐ Wolvertem

Weet nog niet maar word graag op de hoogte gehouden via email Per post

Openingsuren

Maandag	09:00-12:30 en 14:00-16:30
Dinsdag	09:00-12:30 en 14:00-16:30
Woensdag	09:00-12:30 en 14:00-16:30
Donderdag	09:00-12:30 en 14:00-16:30 en 16:30-18:00
Vrijdag	09:00-12:30 en 14:00-16:30
Op Afspraak	

Kantoor

Naam Kantoor	KBC Bank Wolvertem
Gemeente	1861 Wolvertem
Adres	Stationstraat 2A
Tel	02 272 45 10
Fax	02 272 45 11
Email	wolvertem@kbc.be

Sparen & beleggen**Verzekeren****Lenen****Betalen****Uw voertuig**

- > Autoverzekering
- > Motorverzekering
- > Brommerverzekering

Uw woning

- > Brandverzekering
- > Start2Rent - verzekeringspakket voor huurders
- > Schuldsaldoverzekering

Gezin en gezondheid

- > Familiale verzekering
- > Hospitalisatieverzekering
- > Ongevallenverzekering

Sleutelmomenten

Sommige gebeurtenissen in uw leven maken alles anders.
Zorg dat u goed voorbereid bent.

18 jaar
Verder studeren**Afstuderen**
Eerste inkomen**Een zaak starten****Trouwen**
Samenwonen**Wonen**

Uitgebreide informatie over betalen, lenen, sparen, verzekeren en fiscaliteit.

Kindje erbij**Uit elkaar****Met pensioen****Uw Pensioen als ondernemer****Overlijden**

Slimme oplossingen, aangepast aan uw situatie.

